

Sygn. akt II CSK 639/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa J. K., Ł. K.

oraz A. K.

przeciwko Niepublicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej

Szpitalowi [...]

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 26 czerwca 2013 r.,

skargi kasacyjnej powoda J. K.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 29 marca 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda J. K. od wyroku Sądu Okręgowego w G., którym zostało oddalone jego powództwo o odszkodowanie z tytułu pogorszenia sytuacji życiowej wskutek śmierci osoby bliskiej.

Sąd ten rozpoznawał sprawę ponownie wskutek uchylenia wyroku z dnia 8 lipca 2010 r. wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2011 r. II CSK 712/10, w którego motywach wskazano na potrzebę rozważenia przydatności dla rozstrzygnięcia sprawy wniosku powoda o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego lekarza chirurga uzyskanej poza procesem, jako dowodu z dokumentu prywatnego.

Sąd Apelacyjny aprobując ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji ustalił, że żona powoda operowana była w pozwanym Szpitalu pięciokrotnie – w maju i sierpniu 2002 r. oraz w maju i czerwcu 2004 r. - wskutek rozpoznania mechanicznej niedrożności jelit, której przyczyną było zapalenie przydatków z obecnością ropnia w jamie Dougalsa. W toku operacji przywrócono drożność jelita poprzez jego skrócenie i zespolenie jelita cienkiego z poprzecznicą jelita grubego oraz wykonanie sztucznego odbytu, który zlikwidowano w toku następnego operacyjnego. Powodem trzeciej hospitalizacji było rozpoznanie sepsy i przetoki jelita krętego, a nadto decyzja o odtworzeniu przewodu pokarmowego, czego konsekwencją była operacyjna zmiana zespolenia jelitowo – poprzeczne na jelitowo kątnicze. Niedrożność przewodu pokarmowego spowodowana błędem dietetycznym stanowiła przyczynę czwartego zabiegu operacyjnego, w toku którego powrócono do zespolenia jelitowo – poprzecznego. Wskutek pogorszenia się stanu zdrowia pacjentki wykonano ponowny zabieg operacyjny, jednak mimo intensywnego leczenia farmakologicznego pacjentka zmarła w wyniku sepsy i zakażenia całego organizmu.

Biegli sądowi uznali, że wszystkie zabiegi operacyjne zostały przeprowadzone prawidłowo, a każda operacja była uzasadniona stanem pacjentki lub koniecznością leczenia powikłań po kolejnych zabiegach.

Powód w momencie śmierci żony otrzymywał emeryturę wojskową w kwocie 1 030 zł, a następnie wyjechał do Anglii, gdzie pracował za wynagrodzeniem około 1 000 funtów miesięcznie.

Sąd Apelacyjny wskazał, że dopuścił dowód z prywatnej opinii biegłego, ale nie mogło się to przełożyć na dalsze postępowanie dowodowe, jest związany bowiem okolicznościami faktycznymi stanowiącymi podstawę pozwu, a zatem żądaniem odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej. Do oceny roszczenia powoda zastosowanie będzie miał art. 446 § 3 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 3 sierpnia 2008 r., co wyklucza przyznanie zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Żądane odszkodowanie dotyczy szeroko pojętej szkody majątkowej, a więc wynagrodzenia szkód obecnych lub przyszłych, często nieuchwytnych lub trudnych do obliczenia, których zaistnienie uzasadnia przyznanie odszkodowania tylko wówczas, gdy spowoduje reperkusje majątkowe w sytuacji życiowej poszkodowanego, a nie polega na jego cierpieniach moralnych. Może to być uczucie osamotnienia, osłabienie energii życiowej, pogorszenie choroby, silny wstrząs psychiczny pociągający osłabienie aktywności życiowej, zaniechanie nauki. W ocenie Sądu drugiej instancji powód nie wskazał żadnych faktów i argumentów pozwalających na przyjęcie, że po śmierci żony nastąpiło znaczne pogorszenie sytuacji życiowej, a zatem zasądzenie jakiejś kwoty ale z innej podstawy (np. zadośćuczynienie) stanowiłoby orzeczenie ponad żądanie. W konsekwencji uznał za zbędne prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku ustalenia nowych faktów lub zweryfikowania już ustalonych, w celu badania prawidłowości leczenia żony powoda skoro nawet przyjęcie zawinienia pozwanego, wobec nie wykazania szkody, musiałoby skutkować oddaleniem powództwa.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 446 § 3 k.c. przez błędne przyjęcie, że w sytuacji powoda nie doszło do znacznego pogorszenia sytuacji życiowej oraz naruszenie przepisów postępowania: - art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., - art. 232 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., - art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. i art. 382 k.p.c. oraz art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty naruszenia prawa procesowego zmierzają do wykazania wadliwości postępowania dowodowego przed Sądem drugiej instancji, braku rozpoznania zarzutów apelacyjnych w zakresie ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd pierwszej instancji i pominięcia w motywach rozważań co do znaczenia dowodu z prywatnej opinii złożonej przez powoda dla oceny zasady odpowiedzialności pozwanego. Rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego jest natomiast konsekwencją oceny, że powód nie wykazał okoliczności faktycznych, które mogłyby uzasadniać zaistnienie przesłanki żądania odszkodowania określonego w art. 446 § 3 k.c. w postaci znacznego pogorszenia sytuacji życiowej, co czyni zbędnym prowadzenie dalszego postępowania dowodowego w celu ustalenia zasady odpowiedzialności pozwanego, skoro nawet pozytywne przesądzenie o tej zasadzie nie mogłoby prowadzić do uwzględnienia powództwa.

Ocena powyższych zarzutów wymaga uprzedniego odniesienia się do zarzutu naruszenia art. 446 § 3 k.c. Sąd Apelacyjny dokonał prawidłowej wykładni tego przepisu, wskazując na szczególny charakter odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej. Szkoda ma bowiem wprawdzie charakter majątkowy ale jest ściśle powiązana z uszczerbkiem o charakterze niemajątkowym. Utrwalone jest stanowisko orzecznictwa, że obejmuje ona niekorzystne zmiany w sytuacji materialnej członków rodziny bezpośrednio poszkodowanego oraz zmiany w sferze dóbr niematerialnych, które wpływają na sytuację materialną. Są to zarówno zmiany znane i istniejące w dacie orzekania, jak i zmiany dające się przewidzieć w przyszłości na podstawie zasad doświadczenia życiowego (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 czerwca 2004 r., IV CSK 445/03, M. Prawn. 2006/6/315, z dnia 25 lutego 2004 r., II CK 17/03, z dnia 16 października 2008 r., III CSK 143/08, z dnia 2 grudnia 2009 r., I CSK 149/09 – niepubl.). Może to być utrata wzajemnej pomocy, wsparcia i opieki małżonków w przyszłości lub możliwości uzyskania w przyszłości stabilnych warunków życiowych, ale mogą to być także niekorzystne zmiany w psychice małżonka (stres, depresja, poczucie osamotnienia), które mają wpływ na stan zdrowia, osłabienie aktywności życiowej lub zawodowej, powodują zmianę sposobu życia, w tym poprzez zmianę miejsca zamieszkania, a łączą się z pogorszeniem sytuacji majątkowej. Powód, aczkolwiek

lakonicznie, wskazywał na zmianę sposobu życia, na brak osoby, dla której mógłby wykonywać pracę i na poczucie osamotnienia, które było przyczyną wyjazdu do Anglii, gdzie przebywały dzieci. W pozwie wnosił o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego psychiatry w celu ustalenia, czy śmierć żony wywołała u niego depresję, jak długo trwała tzw. „reakcja żałoby” oraz czy wpłynęło to na zmniejszenie jego aktywności życiowej. Sąd pierwszej instancji ocenił ten wniosek jako nieuzasadniony stwierdzając, że przyznanie odszkodowania było uzależnione od stwierdzenia zawinienia pozwanego a nadto rzeczą Sądu nie było ustalenie rozmiaru przykrości psychicznych i moralnych, a istnienie znacznego pogorszenia sytuacji życiowej. Treść wniosku wskazuje, że powód chciał wykazać przesłankę znacznego pogorszenia sytuacji życiowej poprzez wykazanie wpływu stanu psychicznego jego sytuację życiową, a w rezultacie majątkową. Skoro zatem Sąd drugiej instancji bez przeprowadzenia tego dowodu wskazał jako wyłączną przyczynę oddalenia apelacji nie wykazanie przez powoda szkody i dokonał oceny jego roszczenia na podstawie stanu faktycznego ustalonego w nieprawidłowo przeprowadzonym postępowaniu dowodowym, uzasadniony jest zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., zaś prawidłowość zastosowania art. 446 § 3 k.p.c. nie poddaje się kontroli kasacyjnej. Wskazać również należy, że znaczne pogorszenie sytuacji życiowej może być zarówno stanem stałym, jak i przemijającym, nie wywierającym skutków na przyszłość. O wysokości odszkodowania decyduje rozmiar szkody z tym, że szkoda w każdej wysokości podlega rekompensacie.

Artykuł 446 k.c., podobnie jak art. art. 444 i 445 k.c., zawiera określenie sposobu naprawienia szkody i wskazuje jakie roszczenia przysługują osobom bliskim zmarłego. Nie reguluje natomiast przesłanek odpowiedzialności deliktowej, które zależą od jej podstawy. Co do zasady, w pierwszej kolejności ustaleniu podlega podstawa odpowiedzialności sprawcy, a po jej pozytywnym przesądzeniu następuje ocena roszczenia pośrednio poszkodowanego w świetle art. 446 k.c. Odstąpienie od ustalenia zasady odpowiedzialności może nastąpić tylko w tych wypadkach, w których bez żadnej wątpliwości można stwierdzić, że danemu podmiotowi nie służy roszczenie przewidziane w tym przepisie. Pominięcie oceny dowodu z prywatnej opinii nastąpiło wskutek opisanego wyżej stanowiska Sądu

Apelacyjnego, natomiast na obecnym etapie postępowania kwestia ta pozostaje otwarta, a jego znaczenie dla wiarygodności innych dowodów oraz dla rozstrzygnięcia sprawy będzie, jak wskazał już Sąd Najwyższy w motywach wyroku z dnia 15 września 2011 r., podlegało ocenie Sądu *meriti*. Powyższe nie pozwala na odparcie zarzutów prawa procesowego, a w konsekwencji na kontrolę prawidłowości zastosowania prawa materialnego.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.